

Сергей Шевцов

**Словарь методов
психодиагностики и
психотерапии на
трёх языках**

Сергей Шевцов

Словарь методов

психодиагностики и

психотерапии на трёх языках

<https://litres.ru/74355919>

SelfPub; 2026

Аннотация

Книга Сергея Шевцова «Словарь методов психодиагностики и психотерапии» - это уникальное справочное издание, представленное в формате параллельного текста на казахском, русском и английском языках. Словарь объединяет 449 терминов, последовательно разделенных на четыре крупные тематические части: основные психодиагностические тесты и опросники, защитные механизмы психики, когнитивные искажения, а также методы и направления психотерапии.

В материале охвачен широкий круг тем от тестов интеллекта и клинических шкал до психоаналитических, когнитивно-поведенческих, гуманистических, телесных и природно-ориентированных подходов. Трёхязычный формат позволяет легко сопоставлять профессиональную терминологию и существенно облегчает работу с международной литературой.

Данный словарь предназначен для образовательных и справочных целей, помогая надежно расширять словарный запас в области психологии и медицины.

Содержание

ВВЕДЕНИЕ	6
БІРІНШІ БӨЛІМ. НЕГІЗГІ	8
ПСИХОДИАГНОСТИКАЛЫҚ ТЕСТТЕР МЕН САУАЛНАМАЛАР	
ЧАСТЬ ПЕРВАЯ. ОСНОВНЫЕ ПСИХОДИАГНОСТИЧЕСКИЕ ТЕСТЫ И ОПРОСНИКИ	
PART ONE. MAJOR PSYCHODIAGNOSTIC TESTS AND QUESTIONNAIRES	
I. Зият, даму және оқу жетістіктері тесттері / I. Тесты интеллекта, развития и учебных достижений / I. Intelligence, Developmental, and Achievement Tests	8
II. Нейропсихологиялық тесттер және когнитивтік скрининг / II. Нейропсихологические тесты и когнитивный скрининг / II. Neuropsychological Tests and Cognitive Screening	18
III. Тұлғалық және темпераменттік сауалнамалар / III. Личностные и темпераментальные опросники / III. Personality and Temperament Inventories	27
IV. Клиникалық шкалалар және симптомдық сауалнамалар / IV. Клинические шкалы и	36

симптоматические опросники / IV. Clinical Rating Scales and Symptom Questionnaires	
V. Мотивация, құндылықтар, өзін-өзі бағалау және тұлғааралық қатынастар / V. Мотивация, ценности, самооценка и межличностные отношения / V. Motivation, Values, Self-Evaluation, and Interpersonal Relations	48
VI. Проективтік және жартылай проективтік әдістер / VI. Проективные и полупроjektивные методы / VI. Projective and Semi-Projective Methods	56
Конец ознакомительного фрагмента.	60

Сергей Шевцов Словарь методов психодиагностики и психотерапии на трёх языках

ВВЕДЕНИЕ

Психодиагностика и психотерапия – взаимосвязанные, но решающие разные задачи области психологии и медицины. Психодиагностика помогает оценивать когнитивные, эмоциональные и личностные особенности человека, а психотерапия объединяет подходы и техники, направленные на понимание и изменение психологических трудностей. В обеих областях особенно важно точно различать смысл терминов, возможности методов и пределы их применения.

Настоящий словарь объединяет 449 терминов в четыре крупные тематические части: основные психодиагностические тесты и опросники; защитные механизмы психики; когнитивные искажения; методы и направления психотерапии. Материал охватывает широкий круг тем – от тестов ин-

теллекта, нейропсихологического скрининга, личностных и клинических шкал до психоаналитических, когнитивно-поведенческих, гуманистических, групповых, телесных и природно-ориентированных подходов.

Наряду с современными стандартизованными инструментами в словарь включены исторические, спорные и недостаточно подтверждённые методы. Их присутствие не означает признания всех подходов равноценными или рекомендации к применению. Напротив, там, где это необходимо, в определениях специально указаны научный статус метода, ограничения его интерпретации или недостаточность доказательной базы.

Книга построена в формате параллельного казахского, русского и английского текста. Такой формат позволяет сопоставлять профессиональную терминологию трёх языков, облегчает работу с международной литературой и помогает расширять профессиональный словарь в области психологии, психодиагностики и психотерапии.

Словарь предназначен для образовательных и справочных целей. Результат психодиагностического теста сам по себе не является клиническим диагнозом, а краткое описание психотерапевтического метода не служит инструкцией для самостоятельного применения. Профессиональная оценка всегда требует учитывать конкретную ситуацию, индивидуальные особенности человека, валидность методики и квалификацию специалиста.

**БІРІНШІ БӨЛІМ. НЕГІЗГІ
ПСИХОДИАГНОСТИКАЛЫҚ
ТЕСТТЕР МЕН
САУАЛНАМАЛАР
ЧАСТЬ
ПЕРВАЯ. ОСНОВНЫЕ
ПСИХОДИАГНОСТИЧЕСКИЕ
ТЕСТЫ И ОПРОСНИКИ
PART
ONE. MAJOR
PSYCHODIAGNOSTIC TESTS
AND QUESTIONNAIRES**

**I. Зият, даму және оқу
жетістіктері тесттері / I. Тесты
интеллекта, развития и учебных
достижений / I. Intelligence,
Developmental, and Achievement Tests**

1. Шкалы интеллекта Стэнфорд-Бине / Stanford -

Binet Intelligence Scales

қаз. Жалпы зиятты және жекелеген когнитивтік қабілеттерді, соның ішінде пайымдау, білім, жұмыс жады мен көру-кеңістіктік ақпаратты өңдеуді бағалауға арналған, жеке жүргізілетін жас ерекшелігіне негізделген шкалалар. Нәтижелер жас, тіл, білім деңгейі және тексеру жағдайлары ескеріле отырып түсіндіріледі.

рус. Индивидуальные возрастные шкалы для оценки общего интеллекта и отдельных когнитивных способностей, включая рассуждение, знания, рабочую память и зрительно-пространственную обработку. Результаты интерпретируют с учетом возраста, языка, образования и условий обследования.

англ. Individually administered age-based scales for assessing general intelligence and specific cognitive abilities, including reasoning, knowledge, working memory, and visual-spatial processing. Results are interpreted in light of age, language, education, and testing conditions.

2. Шкалы интеллекта Векслера (WAIS, WISC, WPPSI) / Wechsler Intelligence Scales (WAIS, WISC, WPPSI)

қаз. Ересектерге, балаларға және мектеп жасына дейінгі балаларға жеке жүргізілетін тесттер тобы. Олар зияттық қызметтің жалпы көрсеткішін және вербалды түсіну, перцептивтік немесе көру-кеңістіктік пайымдау, жұмыс жады

мен ақпаратты өңдеу жылдамдығының профилін береді.

рус. Семейство индивидуальных тестов для взрослых, детей и дошкольников, дающих общий показатель интеллектуального функционирования и профиль вербального понимания, перцептивного или зрительно-пространственного суждения, рабочей памяти и скорости обработки информации.

англ. A family of individually administered tests for adults, children, and preschoolers that provides an overall estimate of intellectual functioning and a profile of verbal comprehension, perceptual or visual-spatial reasoning, working memory, and processing speed.

3. Прогрессивные матрицы Равена / Raven's Progressive Matrices

қаз. Зандылықты анықтап, матрицаның жетіспейтін элементін тандау талап етілетін абстрактілі және индуктивтік пайымдаудың вербалды емес тесті. Ол тілге тәуелділікті азайтады, бірақ мәдени және білім беру ықпалынан толық тәуелсіз емес.

рус. Невербальный тест абстрактного и индуктивного суждения, в котором требуется определить закономерность и выбрать недостающий элемент матрицы. Он уменьшает зависимость от речи, но не является полностью свободным от культурного и образовательного влияния.

англ. A nonverbal test of abstract and inductive reasoning in

which the examinee identifies a pattern and selects the missing matrix element. It reduces reliance on language but is not entirely free from cultural and educational influences.

4. Культурно-свободный тест интеллекта Кеттелла / Cattell Culture Fair Intelligence Test

қаз. Қатарлар, жіктеу, матрицалар және кеңістіктік қатынастар тапсырмалары арқылы ағымдық интеллектіні бағалайтын вербалды емес әдістеме. Ол тіл мен мектепте алған білімнің ықпалын азайту үшін жасалған, алайда мәдени айырмашылықтарды толық жоя алмайды.

рус. Невербальная методика оценки текущего интеллекта с заданиями на серии, классификацию, матрицы и пространственные отношения. Она создавалась для снижения влияния языка и школьных знаний, однако полностью устранить культурные различия не может.

англ. A nonverbal measure of fluid intelligence using series, classification, matrices, and spatial-relation tasks. It was designed to reduce the influence of language and schooling, although it cannot eliminate cultural differences completely.

5. Батарея оценки детей Кауфмана (КАВС) / Kaufman Assessment Battery for Children (KABC)

қаз. Балалардың когнитивтік ақпарат өңдеуін және оқу жетістіктерін бағалауға арналған, жеке жүргізілетін тесттер батареясы. Нәтижелер профилі салыстырмалы күшті және

әлсіз жақтарды сипаттауға көмектеседі, бірақ оны даму, оқу және бақылау деректерімен бірге қарастыру қажет.

рус. Индивидуальная батарея для оценки когнитивной обработки и учебных достижений у детей. Профиль результатов помогает описывать сильные и слабые стороны, но должен сопоставляться с данными развития, обучения и наблюдения.

англ. An individually administered battery for assessing cognitive processing and academic achievement in children. The score profile can describe relative strengths and weaknesses but should be integrated with developmental, educational, and observational data.

6. Тесты когнитивных способностей и достижений Вудкока-Джонсона / Woodcock-Johnson Tests of Cognitive Abilities and Achievement

қаз. Когнитивтік қабілеттердің кең ауқымын, оқуды, жазуды, математиканы және басқа оқу дағдыларын бағалауға арналған кешенді тесттер батареялары. Олар білім беру және клиникалық диагностикада бірнеше дереккөзге негізделген бағалаудың бір бөлігі ретінде қолданылады.

рус. Комплексные батареи для оценки широкого круга когнитивных способностей, чтения, письма, математики и других учебных навыков. Используются в образовательной и клинической диагностике как часть многоисточниковой оценки.

англ. Comprehensive batteries assessing a broad range of cognitive abilities, reading, writing, mathematics, and other academic skills. They are used in educational and clinical assessment as part of a multi-source evaluation.

7. Шкалы развития младенцев и детей раннего возраста Бейли / Bayley Scales of Infant and Toddler Development

қаз. Ерте жастағы когнитивтік, тілдік, қимыл-қозғалыстық, әлеуметтік-эмоциялық және бейімделу дамуын стандартталған түрде бағалау әдістемесі. Нәтижелер даму кешеуілдеуінің қаупін анықтауға көмектеседі, бірақ медициналық және пәнаралық тексеруді алмастырмайды.

рус. Стандартизованная оценка раннего когнитивного, языкового, моторного, социально-эмоционального и адаптивного развития. Результаты помогают выявлять риск задержки развития, но не заменяют медицинское и междисциплинарное обследование.

англ. A standardized assessment of early cognitive, language, motor, social-emotional, and adaptive development. Results help identify risk for developmental delay but do not replace medical and interdisciplinary evaluation.

8. Шкалы адаптивного поведения Вайнленд / Vineland Adaptive Behavior Scales

қаз. Қарым-қатынас, күнделікті өмір дағдылары, әле-

уметтену және қимыл-қозғалыс салаларындағы күнделікті қызметті бағалауға арналған сұхбат пен бағалау нысандары. Мәліметтер әдетте ата-аналардан, педагогтерден немесе баланы жақсы білетін басқа адамдардан алынады.

рус. Интервью и рейтинговые формы для оценки повседневного функционирования в общении, самообслуживании, социализации и двигательной сфере. Сведения обычно получают от родителей, педагогов или других информантов.

англ. Interview and rating forms for assessing everyday functioning in communication, daily living, socialization, and motor skills. Information is typically obtained from parents, teachers, or other informants.

9. План диагностического наблюдения при аутизме, второе издание (ADOS-2) / Autism Diagnostic Observation Schedule, Second Edition (ADOS-2)

қаз. Қарым-қатынасты, элеуметтік өзара әрекеттесуді, ойынды және шектелген не қайталанатын мінез-құлықты стандартталған жартылай құрылымдық бақылау. Бұл аутизм спектрі бұзылыстарын диагностикалаудың маңызды бөлігі, бірақ жеке-дара қолданылмауға тиіс.

рус. Стандартизированное полуструктурированное наблюдение за коммуникацией, социальным взаимодействием, игрой и ограниченными или повторяющимися формами поведения. Оно является важной частью диагностики расстройств аутистического спектра, но не должно использо-

ваться изолированно.

англ. A standardized semi-structured observation of communication, social interaction, play, and restricted or repetitive behavior. It is an important component of autism spectrum assessment but should not be used in isolation.

10. Нейропсихологическая батарея NEPSY-II / NEPSY-II Neuropsychological Battery

қаз. Зейін мен атқарушы функцияларды, тілді, жады мен үйренуді, сенсомоторлық және көру-кеңістіктік үдерістерді, сондай-ақ элеуметтік қабылдауды бағалауға арналған балалар тесттерінің батареясы. Субтесттер диагностикалық сұраққа сәйкес таңдалады.

рус. Детская батарея для оценки внимания и исполнительных функций, языка, памяти и обучения, сенсомоторных и зрительно-пространственных процессов, а также социального восприятия. Набор субтестов выбирают в соответствии с диагностическим вопросом.

англ. A pediatric battery assessing attention and executive functions, language, memory and learning, sensorimotor and visual-spatial processes, and social perception. Subtests are selected according to the referral question.

11. Школьный тест умственного развития (ШТУР) / School Test of Mental Development (Russian STUR)

қаз. Жасөспірімдердегі ұғымдардың қалыптасуын, логи-

калық операцияларды және мектеп бағдарламасы мазмұнының меңгерілуін бағалауға арналған ресейлік топтық әдістеме. Көрсеткіштер оқу бағдарламасына, оқыту сапасына және мәдени-тілдік тәжірибеге едәуір тәуелді.

рус. Групповая отечественная методика для оценки сформированности понятий, логических операций и усвоения содержания школьного обучения у подростков. Показатели существенно зависят от программы, качества обучения и культурно-языкового опыта.

англ. A Russian group-administered method for assessing concept formation, logical operations, and mastery of school-taught content in adolescents. Scores depend substantially on curriculum, quality of instruction, and cultural-linguistic experience.

12. Краткий ориентировочный тест (КОТ) / Brief Orientation Test (Russian KOT)

қаз. Вербалды, сандық және логикалық тапсырмаларды қамтитын, жалпы оқуға қабілеттілік пен зияттық операциялардың жылдамдығын бағалайтын қысқа топтық тест. Ол алдын ала іріктеуге жарамды, бірақ зиятты жан-жақты бағалауды алмастырмайды.

рус. Краткий групповой тест общей обучаемости и скорости интеллектуальных операций, включающий вербальные, числовые и логические задания. Он пригоден для ориентировочного отбора, но не заменяет развернутую оценку ин-

теллекта.

англ. A brief group test of general learning ability and speed of intellectual operations using verbal, numerical, and logical tasks. It can support preliminary screening but does not replace a comprehensive intelligence assessment.

13. Тест структуры интеллекта Амтхауэра / Amthauer Intelligence Structure Test (IST)

қаз. Жоғары сынып оқушылары мен ересектерге арналған, вербалды, сандық, кеңістіктік және мнемикалық тапсырмаларды қамтитын көпфакторлы тест. Ол зияттық қабілеттердің профилін қалыптастырады және білім беру мен кәсіби іріктеуде жиі қолданылады.

рус. Многофакторный тест для старших подростков и взрослых, включающий вербальные, числовые, пространственные и мнемические задания. Он формирует профиль интеллектуальных способностей и часто применяется в образовательном и профессиональном отборе.

англ. A multifactor test for older adolescents and adults that includes verbal, numerical, spatial, and memory tasks. It yields a profile of intellectual abilities and is often used in educational and occupational selection.

II. Нейропсихологиялық тесттер және когнитивтік скрининг / II. Нейропсихологические тесты и когнитивный скрининг / II. Neuropsychological Tests and Cognitive Screening

14. Краткая шкала оценки психического статуса (MMSE) / Mini-Mental State Examination (MMSE)

қаз. Ересектердің бағдарлануын, есте сақтауын, зейінін, есептеуін, сөйлеуін және конструктивтік дағдыларын қысқаша скринингтік бағалау әдістемесі. Нәтижеге жас, білім деңгейі, тіл және сенсорлық шектеулер әсер етеді; ол өздігінен деменция диагнозын белгілемейді.

рус. Краткий скрининг ориентировки, запоминания, внимания, счета, речи и конструктивных навыков у взрослых. Результат чувствителен к возрасту, образованию, языку и сенсорным ограничениям и сам по себе не устанавливает диагноз деменции.

англ. A brief adult screening measure of orientation, memory, attention, calculation, language, and constructional ability. Scores are affected by age, education, language, and

sensory limitations and do not by themselves establish a diagnosis of dementia.

15. Монреальская шкала оценки когнитивных функций (MoCA) / Montreal Cognitive Assessment (MoCA)

қаз. Атқарушы функцияларды, көру-кеңістіктік дағдыларды, зейінді, жадыны, сөйлеуді және бағдарлануды қамтитын жеңіл когнитивтік бұзылыстарды анықтауға арналған қысқа скринингтік әдістеме. Түсіндіру кезінде білім деңгейін, тілді және әдістеменің ресми мақұлданған нұсқасын ескеру қажет.

рус. Краткая методика скрининга легких когнитивных нарушений, охватывающая исполнительные функции, зрительно-пространственные навыки, внимание, память, речь и ориентировку. Интерпретация требует учета образования, языка и утвержденной версии методики.

англ. A brief screening measure for mild cognitive impairment covering executive functions, visual-spatial skills, attention, memory, language, and orientation. Interpretation requires attention to education, language, and the authorized version used.

16. Шкала памяти Векслера (WMS) / Wechsler Memory Scale (WMS)

қаз. Есту және көру жадысын, дереу және кейінге қалды-

рылған қайта жаңғыртуды, жұмыс жады мен тануды бағалауға арналған, жеке жүргізілетін тесттер батареясы. Нәтижелер зият, зейін және неврологиялық жағдай туралы деректермен бірге қарастырылады.

рус. Индивидуальная батарея для оценки слуховой и зрительной памяти, непосредственного и отсроченного воспроизведения, рабочей памяти и узнавания. Результаты рассматривают вместе с данными интеллекта, внимания и неврологического состояния.

англ. An individually administered battery assessing auditory and visual memory, immediate and delayed recall, working memory, and recognition. Results are interpreted together with intelligence, attention, and neurological findings.

17. Тест зрительной ретенции Бентона / Benton Visual Retention Test

қаз. Геометриялық фигураларды қайта салу барысында көру арқылы қабылдауды, көру жадысын және конструктивтік қателерді бағалайтын әдістеме. Ол нейропсихологиялық диагностикада қолданылады, бірақ қателер профилі белгілі бір ауруға ғана тән емес.

рус. Методика оценки зрительного восприятия, зрительной памяти и конструктивных ошибок при воспроизведении геометрических фигур. Применяется в нейропсихологической диагностике, но профиль ошибок не является специфичным для одного заболевания.

англ. A measure of visual perception, visual memory, and constructional errors in reproducing geometric designs. It is used in neuropsychological assessment, but its error profile is not specific to a single disorder.

18. Тест сложной фигуры Рея-Остеррица / Rey-Osterrieth Complex Figure Test

қаз. Күрделі фигураны көшіріп салу және кейін оны жадыдан қайта салу көру-кеңістіктік ұйымдастыруды, жоспарлауды және көру жадысын бағалауға мүмкіндік береді. Талдауда қорытынды балл ғана емес, тапсырманы орындау стратегиясы да ескеріледі.

рус. Копирование и последующее воспроизведение сложной фигуры позволяют оценивать зрительно-пространственную организацию, планирование и зрительную память. Анализ включает не только итоговый балл, но и стратегию выполнения.

англ. Copying and later recalling a complex figure provides information about visual-spatial organization, planning, and visual memory. Interpretation considers both the final score and the strategy used.

19. Цвето-словесный тест Струпа / Stroop Color and Word Test

қаз. Жазылған сөздің бәсекелес мағынасы жағдайында оның түсін атау тапсырмасы тандамалы зейінді, ақпаратты

өндеу жылдамдығын және тежегіш бақылауды бағалайды. Көрсеткіштер оқу қабілетіне, көру жағдайына, тілге және жауап берудің жалпы жылдамдығына тәуелді.

рус. Задание на называние цвета при конкурирующем значении написанного слова оценивает избирательное внимание, скорость обработки и тормозный контроль. Показатели зависят от чтения, зрения, языка и общей скорости деятельности.

англ. A color-naming task with competing word meanings that assesses selective attention, processing speed, and inhibitory control. Performance depends on reading ability, vision, language, and general response speed.

20. Тест прокладывания пути (TMT) / Trail Making Test (TMT)

қаз. А бөлімінде тексерілуші сандарды ретімен қосады, ал В бөлімінде сандар мен әріптерді кезектестіріп қосады. Тест көру арқылы іздеуді, ақпаратты өндеу жылдамдығын, зейінді және зейінді ауыстыруды бағалайды, сонымен қатар қимыл-қозғалыстық және көру шектеулеріне сезімтал.

рус. В части А обследуемый последовательно соединяет числа, а в части В чередует числа и буквы. Тест оценивает зрительный поиск, скорость обработки, внимание и переключение, но чувствителен также к моторным и зрительным ограничениям.

англ. In Part A, the examinee connects numbers in sequence;

in Part B, numbers and letters are alternated. The test assesses visual search, processing speed, attention, and set shifting, while also being sensitive to motor and visual limitations.

21. Висконсинский тест сортировки карточек (WCST) / Wisconsin Card Sorting Test (WCST)

қаз. Жасырын сұрыптау ережесін анықтап, оны өзгерту талап етілетін тапсырма абстрактілі ойлауды, ұғым қалыптастыруды және когнитивтік икемділікті бағалау үшін қолданылады. Қателер әртүрлі себептерден туындауы мүмкін және қосымша деректерсіз зақымданудың нақты орналасуын көрсетпейді.

рус. Задание на выявление и смену скрытого правила сортировки используется для оценки абстрактного мышления, формирования понятий и когнитивной гибкости. Ошибки могут возникать по разным причинам и не указывают на конкретную локализацию поражения без дополнительных данных.

англ. A task requiring discovery and shifting of an implicit sorting rule, used to assess abstract reasoning, concept formation, and cognitive flexibility. Errors can have multiple causes and do not indicate a specific lesion location without additional evidence.

22. Тест непрерывной деятельности (CPT) / Continuous Performance Test (CPT)

қаз. Нысаналы стимулдарды анықтауға арналған ұзақ компьютерлік тапсырма. Ол зейіннің тұрақтылығын, өткізіп жіберулерді, қате жауаптарды және жауап беру уақытының өзгергіштігін өлшейді. Зейінді, соның ішінде зейін тапшылығы және гипербелсенділік бұзылысын (ADHD) бағалауда қолданылады, бірақ дербес диагностикалық критерий емес.

рус. Компьютеризированное длительное задание на обнаружение целевых стимулов, измеряющее устойчивость внимания, пропуски, ложные реакции и вариативность времени ответа. Используется при оценке внимания, в том числе при СДВГ, но не является самостоятельным диагностическим критерием.

англ. A computerized sustained task requiring detection of target stimuli and measuring omissions, commissions, and response-time variability. It is used in attention assessment, including ADHD evaluations, but is not a stand-alone diagnostic criterion.

23. Методика запоминания десяти слов А. Р. Лурии / Luria 's Ten - Word Learning Test

қаз. Сөздер тізімін бірнеше рет ұсынып, дереу және кейінге қалдырылған қайта жаңғыртуды тексеру есту-сөйлеу жадының көлемін, үйрену қисығын, есте сақтау іздерінің тұрақтылығын және интерференцияның ықпалын бағалайды. Нәтижелер сандық және сапалық тұрғыдан түсіндіріледі.

рус. Повторное предъявление списка слов с непосредственным и отсроченным воспроизведением оценивает объем слухоречевой памяти, кривую научения, устойчивость следов и влияние интерференции. Результаты интерпретируют качественно и количественно.

англ. Repeated presentation of a word list with immediate and delayed recall assesses verbal memory span, learning curve, retention, and interference effects. Results are interpreted both quantitatively and qualitatively.

24. Зрительно-моторный гештальт-тест Бендер / Bender Visual-Motor Gestalt Test

қаз. Геометриялық фигуралар жиынтығын көшіріп салу көру-қимыл үйлесімін бағалау үшін және даму деңгейінің немесе нейропсихологиялық қызметтің бағдарлау сына-масы ретінде қолданылады. Суреттерге сүйеніп жасалатын кең ауқымды тұлғалық қорытындылардың психометриялық негізі жеткіліксіз.

рус. Копирование набора геометрических фигур применяется для оценки зрительно-моторной интеграции и как ориентировочная проба развития или нейропсихологического функционирования. Широкие личностные выводы по рисункам психометрически недостаточно обоснованы.

англ. Copying a set of geometric designs is used to assess visual-motor integration and as a developmental or neuropsychological screening task. Broad personality inferences

from the drawings are not well supported psychometrically.

III. Тұлғалық және темпераменттік сауалнамалар / III. Личностные и темпераментальные опросники / III. Personality and Temperament Inventories

25. Миннесотский многофазный личностный опросник (MMPI) / Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)

қаз. Клиникалық тұлғалық ерекшеліктер мен психопатологиялық симптомдарды бағалауға арналған, жауаптардың валидтілігін бақылау шкалалары дамыған көпөлшемді сауалнамалар тобы. Түсіндіру шкалалар профиліне негізделеді және кәсіби даярлықты талап етеді; нәтижелер психиатриялық диагнозбен тең емес.

рус. Семейство многомерных опросников клинической оценки личности и психопатологических симптомов с развитыми шкалами валидности ответов. Интерпретация строится по профилю шкал и требует профессиональной подготовки; результаты не равны психиатрическому диагнозу.

англ. A family of multidimensional inventories for clinical personality assessment and psychopathology, with extensive response-validity scales. Interpretation is profile-based and

requires professional training; scores are not equivalent to a psychiatric diagnosis.

26. Шестнадцатифакторный личностный опросник Кеттелла (16PF) / Sixteen Personality Factor Questionnaire (16PF)

қаз. Тұлғалық қасиеттер теориясына негізделген және тұлғаның салыстырмалы тұрақты ерекшеліктерін сипаттауға арналған көпфакторлы өзіндік есеп беру сауалнамасы. Ол кеңес беруде, зерттеулерде және кәсіби бағалауда нақты нұсқасы мен нормативтері ескеріле отырып қолданылады.

рус. Многофакторный самоотчет, основанный на теории черт и предназначенный для описания относительно устойчивых особенностей личности. Применяется в консультировании, исследовании и профессиональной оценке с учетом версии и нормативов.

англ. A multifactor self-report inventory based on trait theory and designed to describe relatively stable personality characteristics. It is used in counseling, research, and occupational assessment with attention to the specific version and norms.

27. Личностный опросник NEO (NEO PI-R, NEO-PI-3) / NEO Personality Inventory (NEO PI-R, NEO-PI-3)

қаз. Тұлғаның бес факторлы моделіне негізделген сауалнама. Ол нейротизмді, экстраверсияны, тәжірибеге ашы-

қтықты, келісімпаздықты, саналылықты және осы факторлардың жекелеген қырларын бағалайды. Әдістеме тұлғалық қасиеттерді сипаттайды, психикалық бұзылыстарды диагностикаламайды.

рус. Опросник пятифакторной модели личности, оценивающий нейротизм, экстраверсию, открытость опыту, доброжелательность и сознательность, а также более узкие аспекты этих факторов. Он описывает черты, а не диагностирует психические расстройства.

англ. An inventory based on the Five-Factor Model, assessing neuroticism, extraversion, openness to experience, agreeableness, conscientiousness, and narrower facets. It describes personality traits rather than diagnosing mental disorders.

28. Личностный опросник Айзенка (EPQ) / Eysenck Personality Questionnaire (EPQ)

қаз. Экстраверсияны, нейротизмді, тұлғалық өлшем ретіндегі психотизмді және әлеуметтік қалаулы жауаптарға бейімділікті бағалайтын өзіндік есеп беру сауалнамасы. Психотизм шкаласының мәнін психоздың клиникалық диагнозымен шатастыруға болмайды.

рус. Самоотчет для оценки экстраверсии, нейротизма, психотизма как личностного измерения и тенденции к социально желательным ответам. Значение шкалы психотизма не следует смешивать с клиническим диагнозом психоза.

англ. A self-report inventory assessing extraversion, neuroticism, psychoticism as a personality dimension, and socially desirable responding. The psychoticism scale should not be confused with a clinical diagnosis of psychosis.

29. Калифорнийский психологический опросник (CPI) / California Psychological Inventory (CPI)

қаз. Негізінен қалыпты ауқымдағы тұлғалық ерекшеліктерді бағалайтын көпөлшемді сауалнама. Ол тұлғааралық стильді, өзін-өзі реттеуді, әлеуметтік жетілуді және қызмет ету тәсілдерін сипаттайды. Кеңес беруде, білім беруде және ұйымдық психологияда жиі қолданылады.

рус. Многомерный опросник преимущественно нормальной личности, описывающий межличностный стиль, саморегуляцию, социальную зрелость и способы функционирования. Часто используется в консультировании, образовании и организационной психологии.

англ. A multidimensional inventory focused mainly on normal-range personality, describing interpersonal style, self-regulation, social maturity, and ways of functioning. It is often used in counseling, educational, and organizational settings.

30. Опросник оценки личности (PAI) / Personality Assessment Inventory (PAI)

қаз. Психопатология, тұлғааралық қызмет, емдеуге қатысты көрсеткіштер және жауаптардың валидтілігі шкалала-

рын қамтитын клиникалық өзіндік есеп беру сауалнамасы. Профиль диагностикалық болжамдарды тұжырымдауға және көмекті жоспарлауға мүмкіндік береді, бірақ оны сұхбат және басқа деректермен бірге қарастыру қажет.

рус. Клинический самоотчет с шкалами психопатологии, межличностного функционирования, лечения и валидности ответов. Профиль помогает формулировать диагностические гипотезы и планировать помощь, но должен сопоставляться с интервью и другими данными.

англ. A clinical self-report inventory with scales for psychopathology, interpersonal functioning, treatment considerations, and response validity. The profile supports diagnostic hypotheses and treatment planning but should be integrated with interview and other data.

31. Клинический многоосевой опросник Миллона (MCMI) / Millon Clinical Multiaxial Inventory (MCMI)

қаз. Клиникалық немесе кеңес беру жағдайындағы ересектердің тұлғалық үлгілері мен синдромдарын бағалауға арналған клиникалық сауалнама. Оның базалық жиілік көрсеткіштерін жалпы популяцияның кәдімгі процентильдері ретінде түсіндіруге болмайды.

рус. Клинический опросник для оценки паттернов личности и синдромов у взрослых, уже находящихся в клинической или консультативной ситуации. Базовые показатели распространенности нельзя интерпретировать как обычные

процентили общей популяции.

англ. A clinical inventory assessing personality patterns and syndromes in adults already seen in clinical or counseling contexts. Its base-rate scores should not be interpreted as ordinary percentiles from the general population.

32. Опросник темперамента и характера (TCI) / Temperament and Character Inventory (TCI)

қаз. Клонингер моделіне негізделген, темперамент өлшемдері мен мінез қасиеттерін бағалайтын өзіндік есеп беру сауалнамасы. Ол жеке айырмашылықтарды зерттеуде қолданылады; клиникалық қорытындылар басқа әдістермен расталуға тиіс.

рус. Самоотчет, основанный на модели Клонингера и оценивающий темпераментальные измерения и черты характера. Используется для исследования индивидуальных различий; клинические выводы требуют подтверждения другими методами.

англ. A self-report inventory based on Cloninger's model that assesses temperament dimensions and character traits. It is used to study individual differences; clinical conclusions require corroboration from other methods.

33. Опросник Леонгарда-Шмишека / Leonhard-Schmieschek Personality Inventory

қаз. Леонгард типологиясындағы мінез бен темперамент

акцентуациялары түрлерінің айқындылығын анықтауға арналған сауалнама. Акцентуация норманың шеткі нұсқасын білдіреді және оны автоматты түрде психикалық бұзылыс деп түсіндіруге болмайды.

рус. Опросник для выявления выраженности типов акцентуаций характера и темперамента в типологии Леонгарда. Акцентуация означает крайний вариант нормы и не должна автоматически трактоваться как психическое расстройство.

англ. An inventory measuring accentuated character and temperament types within Leonhard's typology. An accentuation is an extreme variant of normal personality and should not automatically be interpreted as a mental disorder.

34. Патохарактерологический диагностический опросник А. Е. Личко (ПДО) / Lichko's Pathocharacterological Diagnostic Questionnaire (PDO)

қаз. Мінез акцентуацияларының түрлерін және олармен байланысты кейбір бейімделмеу қауіптерін бағалауға арналған ресейлік жасөспірімдер сауалнамасы. Оны қолдану мен түсіндіру балалар және жасөспірімдер психиатриясы саласындағы білімді талап етеді және клиникалық тексеруді алмастырмайды.

рус. Отечественный опросник для подростков, предназначенный для оценки типов акцентуаций характера и некоторых связанных рисков дезадаптации. Его применение и

интерпретация требуют знания возрастной психиатрии и не заменяют клинического обследования.

англ. A Russian adolescent inventory designed to assess character accentuation types and selected risks of maladjustment. Its administration and interpretation require knowledge of developmental psychiatry and do not replace clinical evaluation.

35. Индикатор типов Майерс-Бриггс (МВТИ) / Myers-Briggs Type Indicator (MBTI)

қаз. К. Г. Юнг идеяларынан бастау алатын төрт дихотомия бойынша қалауларды жіктейтін танымал типологиялық өзіндік есеп беру сауалнамасы. Ол стильдер мен өзін-өзі сипаттауды талқылауға қолданылуы мүмкін, алайда категорияларға бөлу, типтердің уақыт бойынша тұрақтылығы және клиникалық не кадрлық шешімдерге жарамдылығы елеулі шектеулерге ие.

рус. Популярный типологический самоотчет, распределяющий предпочтения по четырем дихотомиям, восходящим к идеям К. Г. Юнга. Он может использоваться для обсуждения стилей и самоописания, но категориальное деление, повторяемость типов и пригодность для клинических или кадровых решений имеют существенные ограничения.

англ. A popular typological self-report that classifies preferences along four dichotomies derived from C. G. Jung's ideas. It may support discussion of styles and self-description,

but categorical typing, type stability, and use in clinical or personnel decisions have substantial limitations.

36. Определитель темперамента Кейрси / Keirsey Temperament Sorter

қаз. Қалауларды төрт темперамент тобына және Майерс-Бриггс жүйесіне жақын он алты типке біріктіретін типологиялық сауалнама. Ол негізінен білім беру аясындағы өзіндік рефлексияға жарамды; тәуелсіз психометриялық негіздемесі шектеулі.

рус. Типологический опросник, объединяющий предпочтения в четыре темпераментные группы и шестнадцать типов, близких системе Майерс-Бриггс. Он пригоден главным образом для образовательного самообсуждения; независимая психометрическая поддержка ограничена.

англ. A typological questionnaire grouping preferences into four temperaments and sixteen types related to the Myers-Briggs system. It is mainly suitable for educational self-reflection; independent psychometric support is limited.

IV. Клиникалық шкалалар және симптомдық сауалнамалар /

IV. Клинические шкалы и симптоматические опросники /

IV. Clinical Rating Scales and Symptom Questionnaires

37. Шкала депрессии Бека, второе издание (BDI-II) / Beck Depression Inventory-II (BDI-II)

қаз. Белгілі бір кезеңдегі депрессиялық симптомдардың айқындылығын бағалайтын өзіндік есеп беру сауалнамасы. Ол скрининг пен өзгерістерді бақылауға пайдалы, бірақ жоғары балл клиникалық диагностиканы және суицид қаупін бағалауды алмастырмайды.

рус. Самоотчет для оценки выраженности депрессивных симптомов за заданный период. Он полезен для скрининга и отслеживания изменений, но высокий балл не заменяет клиническую диагностику и оценку суицидального риска.

англ. A self-report measure of the severity of depressive symptoms over a specified period. It is useful for screening and monitoring change, but a high score does not replace clinical diagnosis or suicide-risk assessment.

38. Шкала тревоги Бека (BAI) / Beck Anxiety Inventory (BAI)

қаз. Негізінен мазасыздықтың соматикалық және субъективтік симптомдарының айқындылығын бағалайтын өзіндік есеп беру сауалнамасы. Көрсеткіштер соматикалық аурулар кезінде жоғарылауы мүмкін, сондықтан олар клиникалық контексте түсіндірілуге тиіс.

рус. Самоотчет о выраженности преимущественно соматических и субъективных симптомов тревоги. Показатели могут повышаться при соматических заболеваниях и должны интерпретироваться в клиническом контексте.

англ. A self-report measure emphasizing somatic and subjective symptoms of anxiety. Scores may be elevated by medical conditions and should be interpreted in clinical context.

39. Шкала тревожности Спилбергера-Ханина (STAI) / State-Trait Anxiety Inventory (STAI)

қаз. Жағдаяттық мазасыздықты қазіргі күй ретінде және тұлғалық мазасыздықты салыстырмалы тұрақты бейімділік ретінде бөлек бағалайтын сауалнама. Ол мазасыздық бұзылысының нақты түрін анықтамайды.

рус. Опросник, отдельно оценивающий ситуативную тревогу как текущее состояние и личностную тревожность как относительно устойчивую склонность. Он не определяет конкретное тревожное расстройство.

англ. An inventory separately assessing state anxiety as a current condition and trait anxiety as a relatively stable disposition. It does not identify a specific anxiety disorder.

40. Шкала депрессии Гамильтона (HDRS, HAM-D) / Hamilton Depression Rating Scale (HDRS, HAM-D)

қаз. Депрессиялық симптомдардың айқындылығын клиницист бағалайтын шкала; бастапқы жағдайды және емдеу барысындағы өзгерістерді бағалау үшін кең қолданылады. Сенімділігі сұхбат жүргізушінің даярлығына және стандартталған рәсімнің сақталуына тәуелді.

рус. Клиницистская шкала выраженности депрессивных симптомов, широко используемая для оценки исходного состояния и динамики лечения. Надежность зависит от подготовки интервьюера и соблюдения стандартной процедуры.

англ. A clinician-rated scale of depressive symptom severity widely used to assess baseline status and treatment change. Reliability depends on interviewer training and standardized administration.

41. Шкала тревоги Гамильтона (HARS, HAM-A) / Hamilton Anxiety Rating Scale (HARS, HAM-A)

қаз. Мазасыздықтың психикалық және соматикалық көріністерін клиницист бағалайтын шкала. Ол симптомдардың ауырлығын өлшейді, бірақ мазасыздық бұзылыстарын өздігінен саралап диагностикалауға арналмаған.

рус. Клиницистская шкала психических и соматических проявлений тревоги. Она оценивает тяжесть симптомов, но не предназначена для самостоятельной дифференциальной диагностики тревожных расстройств.

англ. A clinician-rated scale of psychological and somatic manifestations of anxiety. It measures symptom severity but is not intended as a stand-alone differential diagnostic instrument.

42. Перечень симптомов SCL-90-R / Symptom Checklist-90-Revised (SCL-90-R)

қаз. Психологиялық және соматикалық шағымдардың кең ауқымын және дистресстің жалпы индекстерін бағалайтын көпөлшемді өзіндік есеп беру сауалнамасы. Ол субъективтік симптомдық жүктемені көрсетеді және нозологиялық диагноз қоюмен тең емес.

рус. Многомерный самоотчет о широком спектре психологических и соматических жалоб с общими индексами дистресса. Он отражает субъективную симптоматическую нагрузку и не равнозначен установлению нозологического диагноза.

англ. A multidimensional self-report of a broad range of psychological and somatic complaints, with global distress indices. It reflects subjective symptom burden and is not equivalent to a categorical diagnosis.

43. Госпитальная шкала тревоги и депрессии

(HADS) / Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS)

қаз. Соматикалық медицина пациенттеріндегі маза-сыздық пен депрессия симптомдарын анықтауға арналған, дене белгілеріне түсетін салмақты азайтатын қысқа өзіндік есеп беру сауалнамасы. Ол скрининг және жағдайды динамикада бақылау үшін қолданылады.

рус. Краткий самоотчет для выявления тревожных и депрессивных симптомов у пациентов соматической медицины, с уменьшенным акцентом на телесные признаки. Используется для скрининга и наблюдения в динамике.

англ. A brief self-report designed to detect anxiety and depressive symptoms in medical patients while reducing emphasis on somatic items. It is used for screening and monitoring over time.

44. Опросник здоровья пациента-9 (PHQ-9) / Patient Health Questionnaire-9 (PHQ-9)

қаз. Депрессиялық эпизодтың тоғыз симптомын қамтитын қысқа өзіндік есеп беру сауалнамасы; скрининг, ауырлық дәрежесін және динамиканы бағалау үшін қолданылады. Өлім туралы ойларға қатысты тармақтың оң жауабы қауіпсіздікті бөлек клиникалық бағалауды талап етеді.

рус. Краткий самоотчет по девяти симптомам депрессивного эпизода, применяемый для скрининга, оценки тяжести и динамики. Ответ на пункт о мыслях о смерти требует отдельной клинической оценки безопасности.

англ. A brief self-report covering nine depressive-episode symptoms, used for screening, severity assessment, and monitoring. Endorsement of the item concerning thoughts of death requires separate clinical safety assessment.

45. Опросник генерализованной тревоги-7 (GAD-7) / Generalized Anxiety Disorder-7 (GAD-7)

қаз. Мазасыздық симптомдарының жиілігін бағалайтын қысқа өзіндік есеп беру сауалнамасы; скрининг және симптомдардың ауырлығын анықтау үшін қолданылады. Ол басқа мазасыздық күйлеріне де сезімтал, сондықтан диагноз толық тексеруді талап етеді.

рус. Краткий самоотчет о частоте тревожных симптомов, применяемый для скрининга и оценки их выраженности. Он чувствителен и к другим тревожным состояниям, поэтому диагноз требует полноценного обследования.

англ. A brief self-report of the frequency of anxiety symptoms, used for screening and severity assessment. It is also sensitive to other anxiety conditions, so diagnosis requires a full evaluation.

46. Шкала самооценки депрессии Цунга (SDS) / Zung Self-Rating Depression Scale (SDS)

қаз. Аффективтік, когнитивтік және соматикалық симптомдарды қамтитын депрессиялық көріністерді сандық бағалауға арналған өзіндік есеп беру шкаласы. Ол дербес диагноз

қою үшін емес, скрининг және зерттеу құралы ретінде қолданылады.

рус. Самоотчет для количественной оценки депрессивных проявлений, включающий аффективные, когнитивные и соматические симптомы. Применяется как скрининговый и исследовательский инструмент, а не как самостоятельный диагноз.

англ. A self-report scale quantifying depressive manifestations, including affective, cognitive, and somatic symptoms. It is used for screening and research rather than as a stand-alone diagnosis.

47. Шкала самооценки тревоги Цунга (SAS) / Zung Self-Rating Anxiety Scale (SAS)

қаз. Мазасыздықтың субъективтік және соматикалық симптомдарын бағалайтын өзіндік есеп беру шкаласы. Нәтижелер шағымдардың ауырлығын және өзгерісін бағалауға көмектеседі, бірақ соматикалық аурулар мен дәрілік әсерлерді ескеруді талап етеді.

рус. Самоотчет о субъективных и соматических симптомах тревоги. Результаты помогают оценить выраженность жалоб и динамику, но требуют учета физических заболеваний и лекарственных эффектов.

англ. A self-report measure of subjective and somatic anxiety symptoms. Scores help estimate complaint severity and change but require consideration of medical conditions and medication

effects.

48. Обсессивно-компульсивная шкала Йеля-Брауна (Y-BOCS) / Yale-Brown Obsessive Compulsive Scale (Y-BOCS)

қаз. Обсессиялар мен компульсиялардың нақты мазмұнына қарамастан олардың ауырлығын клиницист жартылай құрылымдалған сұхбат арқылы бағалайтын шкала. Ол бастапқы бағалау және емдеу нәтижесін бақылау үшін қолданылады, ал обсессивті-компульсивті бұзылыс диагнозы бөлек белгіленеді.

рус. Полуструктурированная клиницистская шкала тяжести навязчивостей и компульсий независимо от их конкретного содержания. Она используется для исходной оценки и отслеживания лечения, но диагноз ОКР устанавливается отдельно.

англ. A semi-structured clinician-rated scale of the severity of obsessions and compulsions regardless of their specific content. It is used for baseline assessment and treatment monitoring, while OCD diagnosis is established separately.

49. Контрольный перечень симптомов ПТСР для DSM-5 (PCL-5) / PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5)

қаз. DSM-5 критерийлеріне сәйкес посттравмалық стресс бұзылысы симптомдарының айқындылығын бағалайтын өзіндік есеп беру сауалнамасы. Ол скрининг, алдын ала баға-

лау және динамикалық бақылау үшін қолданылады, бірақ диагностикалық сұхбатты алмастырмайды.

рус. Самоотчет о выраженности симптомов посттравматического стрессового расстройства по критериям DSM-5. Он применяется для скрининга, предварительной оценки и наблюдения в динамике, но не заменяет диагностическое интервью.

англ. A self-report measure of posttraumatic stress symptoms corresponding to DSM-5 criteria. It is used for screening, provisional assessment, and monitoring but does not replace a diagnostic interview.

50. Шкалы Коннера / Conners Rating Scales

қаз. Балалардағы, жасөспірімдердегі және ересектердегі зейін тапшылығы және гипербелсенділік бұзылысының (ADHD) симптомдарын, сондай-ақ оған байланысты мінез-құлықтық, эмоциялық және оқу қиындықтарын бағалайтын ата-ана, педагог және өзіндік есеп беру нысандарының тобы. Диагностика бірнеше орта мен ақпарат көзінен алынған деректерді талап етеді.

рус. Семейство родительских, педагогических и самоотчетных форм для оценки симптомов СДВГ и связанных поведенческих, эмоциональных и учебных трудностей у детей, подростков и взрослых. Диагностика требует данных из нескольких ситуаций и источников.

англ. A family of parent, teacher, and self-report forms

assessing ADHD symptoms and related behavioral, emotional, and academic difficulties in children, adolescents, and adults. Diagnosis requires information across settings and informants.

51. Шкала самоотчета о СДВГ у взрослых (ASRS) / Adult ADHD Self-Report Scale (ASRS)

қаз. Ересектердегі зейінсіздік және гипербелсенділік-импульсивтілік симптомдарының жиілігін бағалайтын қысқа өзіндік есеп беру сауалнамасы. Скринингтің оң нәтижесі диагнозды растамайды, клиникалық сұхбат жүргізу қажеттігін көрсетеді.

рус. Краткий опросник частоты симптомов невнимательности и гиперактивности-импульсивности у взрослых. Положительный скрининг указывает на необходимость клинического интервью, а не подтверждает диагноз.

англ. A brief self-report of the frequency of adult inattention and hyperactivity-impulsivity symptoms. A positive screen indicates the need for a clinical interview rather than confirming a diagnosis.

52. Тест выявления расстройств, связанных с употреблением алкоголя (AUDIT) / Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT)

қаз. Алкоголь тұтынуды, тәуелділік белгілерін және соған байланысты салдарды қамтитын он тармақты скринингтік сауалнама. Ол қауіпті және зиянды тұтынуды аны-

қтауға және кейінгі бағалау не араласу тәсілін таңдауға көмектеседі.

рус. Десятипунктовый скрининговый опросник о потреблении алкоголя, признаках зависимости и связанных последствиях. Он помогает выделять рискованное и вредное употребление и выбирать дальнейшую оценку или вмешательство.

англ. A ten-item screening questionnaire covering alcohol consumption, dependence symptoms, and related consequences. It helps identify hazardous and harmful use and guides further assessment or intervention.

53. Опросник CAGE / CAGE Questionnaire

қаз. Алкогольді проблемалық тұтынуды анықтауға арналған төрт тармақты скрининг. Ол тұтынуды азайту ниеті, сынға ашулану, кінә сезімі және таңертең алкоголь ішу туралы сұрақтарға негізделген. Өте қысқа болғанымен, алкоголь мөлшерін өлшемейді және жеңілірек дәрежедегі проблемаларды анықтамай қалуы мүмкін.

рус. Четырехпунктовый скрининг проблемного употребления алкоголя, основанный на вопросах о сокращении употребления, критике, чувстве вины и утреннем употреблении. Он очень краток, но не измеряет количество алкоголя и может пропускать менее выраженные проблемы.

англ. A four-item screen for problematic alcohol use based on cutting down, annoyance by criticism, guilt, and eye-opening

drinking. It is very brief but does not measure quantity and may miss less severe problems.

54. Шкала безнадежности Бека (BHS) / Beck Hopelessness Scale (BHS)

қаз. Болашаққа қатысты жағымсыз күтулер мен үміттің жоғалуын бағалайтын өзіндік есеп беру шкаласы. Ол депрессияны және суицид қаупін бағалауды толықтыра алады, бірақ қауіпті мінез-құлықты болжаудың жалғыз құралы ретінде қолданылмауға тиіс.

рус. Самоотчет о негативных ожиданиях относительно будущего и утрате надежды. Он может дополнять оценку депрессии и суицидального риска, но не должен использоваться как единственный способ прогнозирования опасного поведения.

англ. A self-report measure of negative expectations about the future and loss of hope. It can supplement depression and suicide-risk assessment but should not be used as the sole predictor of dangerous behavior.

V. Мотивация, құндылықтар, өзін-өзі бағалау және тұлғааралық қатынастар / V. Мотивация, ценности, самооценка и межличностные отношения / V. Motivation, Values, Self-Evaluation, and Interpersonal Relations

55. Шкала локуса контроля Роттера и методи- ка уровня субъективного контроля (УСК) / Rotter Internal-External Locus of Control Scale and Level of Subjective Control Method

қаз. Сауалнамалар адам оқиғалардың нәтижесін негізінен өз әрекеттері мен қасиеттеріне немесе сыртқы жағдайларға, кездейсоқтыққа және басқа адамдарға жатқызуға қаншалықты бейім екенін бағалайды. Ресейлік субъективтік бақылау деңгейі әдістемесі интерналдылықты өмірдің бірнеше саласы бойынша саралайды.

рус. Опросники оценивают склонность связывать результаты событий преимущественно с собственными действиями и качествами либо с внешними обстоятельствами, случаем и другими людьми. Российская методика УСК дифферен-

цирует интернальность по нескольким жизненным сферам.

англ. These inventories assess the tendency to attribute outcomes mainly to one's own actions and qualities or to external circumstances, chance, and other people. The Russian Level of Subjective Control method differentiates internality across several life domains.

56. Методика ценностных ориентаций Рокича / Rokeach Value Survey

қаз. Терминалдык құндылық-мақсаттар мен құралдық құндылық-құралдарды тікелей ретке келтіру әдістемесі. Ол адамның салыстырмалы басымдықтарын көрсетеді, бірақ әлеуметтік қалаулылыққа және тексеру жағдайына сезімтал.

рус. Методика прямого ранжирования терминальных ценностей-целей и инструментальных ценностей-средств. Она показывает относительные приоритеты человека, но чувствительна к социальной желательности и ситуации обследования.

англ. A direct-ranking method for terminal values as desired end states and instrumental values as preferred modes of conduct. It reveals relative priorities but is sensitive to social desirability and testing context.

57. Ценностный опросник Шварца / Schwartz Value Survey

қаз. Құндылық түрлерінің өзара үйлесуі мен қайшылығы

жүйесіне ұйымдастырылған әмбебап мотивациялық құндылықтарды бағалайтын сауалнама. Нәтижелер құндылықтардың салыстырмалы маңызын сипаттайды және мәдениетке сай нормативтерді талап етеді.

рус. Опросник универсальных мотивационных ценностей, организованных в систему совместимости и конфликтов между ценностными типами. Результаты описывают относительную важность ценностей и требуют культурно адекватных нормативов.

англ. An inventory of universal motivational values organized by compatibilities and conflicts among value types. Results describe the relative importance of values and require culturally appropriate norms.

58. Методика диагностики межличностных отношений Лири / Leary Interpersonal Relations Method (based on the Interpersonal Check List, ICL)

қаз. Әдістеме тұлғааралық стильді доминанттылықтан бағынуға және достықтан дұшпандыққа дейінгі шеңберлік модельде сипаттайды. Ол өзін-өзі, идеалдық бейнені және маңызды адамдарды қабылдауды бағалау үшін қолданылуы мүмкін.

рус. Методика описывает межличностный стиль в круговой модели от доминирования к подчинению и от дружелюбия к враждебности. Может применяться для самооценки, оценки идеального образа и восприятия значимых людей.

англ. A method describing interpersonal style within a circumplex ranging from dominance to submission and from friendliness to hostility. It may be used for self-ratings, ideal-self ratings, and perceptions of significant others.

59. Тест стратегий поведения в конфликте К. Тома-са / Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument (TKI)

қаз. Сауалнама қақтығысқа тән реакцияларды бәсекелесу, ынтымақтасу, ымыраға келу, жалтару және бейімделу стратегияларына бөледі. Ол тұлғаның өзгермейтін типтерін емес, мінез-құлықтық қалауларын сипаттайды.

рус. Опросник распределяет типичные реакции на конфликт по стратегиям соперничества, сотрудничества, компромисса, избегания и приспособления. Он описывает предпочтения поведения, а не неизменные типы личности.

англ. An inventory classifying typical conflict responses as competing, collaborating, compromising, avoiding, and accommodating. It describes behavioral preferences rather than fixed personality types.

60. Опросник враждебности Басса-Дарки / Buss-Durkee Hostility Inventory

қаз. Агрессияның әртүрлі түрлерін, ашуланшақтықты, ренішті, күдікшілдікті және кінә сезімін бағалайтын, тарихи тұрғыдан кең таралған сауалнама. Оның шкалалары алдын ала профиль жасауға пайдалы, алайда қазіргі нормативтер

мен жаңарақ құралдар қолайлырақ болуы мүмкін.

рус. Исторически распространенный опросник различных форм агрессии, раздражительности, обиды, подозрительности и чувства вины. Его шкалы полезны для ориентировочного профиля, однако современные нормы и более новые инструменты могут быть предпочтительнее.

англ. A historically influential inventory of forms of aggression, irritability, resentment, suspicion, and guilt. Its scales can provide a preliminary profile, although contemporary norms and newer measures may be preferable.

61. Опросник агрессии Басса-Перри (BPAQ) / Buss-Perry Aggression Questionnaire (BPAQ)

қаз. Физикалық және вербалды агрессияны, ашуды және дұшпандықты бағалайтын өзіндік есеп беру сауалнамасы. Ол агрессиялық бейімділіктер мен сезімдерді өлшейді, бірақ жеке өзі нақты зорлық әрекетін болжай алмайды.

рус. Самоотчет, оценивающий физическую и вербальную агрессию, гнев и враждебность. Он измеряет склонности и переживания, но не позволяет сам по себе прогнозировать конкретный акт насилия.

англ. A self-report measure of physical aggression, verbal aggression, anger, and hostility. It assesses tendencies and experiences but cannot by itself predict a specific act of violence.

62. Методика самооценки Дембо-Рубинштейн /

Dembo-Rubinstein Self-Evaluation Method

қаз. Тексерілуші тік шкалаларда өзі үшін маңызды қасиеттер бойынша қазіргі деңгейін, қалаған деңгейін және кейде қолжетімді шегін белгілейді. Әдістеме өзін-өзі бағалаумен талаптану деңгейінің биіктігін, шынайылығын және сараланғандығын талдауға мүмкіндік береді.

рус. Испытуемый отмечает на вертикальных шкалах свой текущий уровень, желаемый уровень и иногда достижимый предел по значимым качествам. Методика позволяет анализировать высоту, реалистичность и дифференцированность самооценки и притязаний.

англ. The examinee marks current level, desired level, and sometimes an attainable limit on vertical scales for personally meaningful qualities. The method allows analysis of the level, realism, and differentiation of self-evaluation and aspirations.

63. Тест смысложизненных ориентаций (СЖО) / Life-Purpose Orientations Test (LPO; Russian adaptation of the Purpose-in-Life Test, PIL)

қаз. Өмірдің мағыналылығын, мақсаттарды, өмір үдерісінің мазмұндылығын, нәтижелерге қанағаттануды және субъективтік бақылауды бағалау тәсілінің ресейлік бейімделуі. Көрсеткіштер өзіндік есепке негізделеді және адамның қазіргі өмірлік жағдайына тәуелді.

рус. Русская адаптация подхода к оценке осмысленности жизни, целей, насыщенности процесса жизни, удовлетворен-

ности результатами и субъективного контроля. Показатели отражают самоотчет и зависят от текущего жизненного контекста.

англ. A Russian adaptation of a measure of perceived meaning in life, goals, engagement with life, satisfaction with outcomes, and subjective control. Scores are self-reported and depend on the person's current life context.

64. Методика диагностики мотивации к успеху Т. Элерса / T. Ehlers' Success Motivation Questionnaire

қаз. Жетістікке ұмтылудың айқындылығын және нәтижеге жету үшін күш жұмсауға даярлықты бағалайтын өзіндік есеп беру сауалнамасы. Ол негізінен білім беру және ұйымдық диагностикада қолданылады, ал нәтижелерді мінез-құлық пен жағдаяттық жағдайлармен салыстыру қажет.

рус. Самоотчет, оценивающий выраженность ориентации на достижение успеха и готовность прилагать усилия ради результата. Он применяется преимущественно в учебной и организационной диагностике и требует сопоставления с поведением и ситуационными условиями.

англ. A self-report measure of orientation toward success and willingness to exert effort for achievement. It is used mainly in educational and organizational assessment and should be compared with behavior and situational conditions.

65. Шкала самооценки Розенберга / Rosenberg Self-

Esteem Scale

қаз. Адамның өзіне деген жалпы оң немесе теріс қатынасын бағалайтын қысқа өзіндік есеп беру шкаласы. Ол өзін-өзі бағалаудың барлық құрамдасын қамтымайды және сұрақтардың тұжырымдалуына, мәдениетке және қазіргі күйге сезімтал.

рус. Краткий самоотчет о глобальном положительном или отрицательном отношении человека к себе. Он не раскрывает все компоненты самооценки и чувствителен к формулировкам, культуре и текущему состоянию.

англ. A brief self-report measure of a person's global positive or negative attitude toward the self. It does not capture every component of self-esteem and is sensitive to wording, culture, and current state.

VI. Проективтік және жартылай проективтік әдістер / VI. Проективные и полупроективные методы / VI. Projective and Semi-Projective Methods

66. Тест чернильных пятен Роршаха / Rorschach Inkblot Test

қаз. Тексерілуші симметриялы сия дақтарының нені еске түсіретінін айтады, ал жауаптар пішіндік және мазмұндық белгілер бойынша кодталатын проективтік әдістеме. Стандартталған жүйелер кейбір көрсеткіштердің сенімділігін арттырады, бірақ әдістеме арнайы даярлықты талап етеді және диагноздың жалғыз негізі болмауға тиіс.

рус. Проективная методика, в которой обследуемый сообщает, что ему напоминают симметричные чернильные пятна, а ответы кодируются по формальным и содержательным признакам. Стандартизованные системы повышают надежность части показателей, но метод требует специальной подготовки и не должен быть единственным основанием диагноза.

англ. A projective method in which the examinee reports what symmetrical inkblots resemble, and responses are coded by

formal and content features. Standardized systems improve the reliability of some variables, but the method requires specialized training and should not be the sole basis for diagnosis.

67. Тематический апперцептивный тест (ТАТ) / Thematic Apperception Test (TAT)

қаз. Тексерілуші мағынасы біркелкі емес сюжеттік бейнелер бойынша әңгімелер құрастырады; тақырыптар, мотивтер, қатынастар, қақтығыстар және оқиғаны аяқтау тәсілдері талданады. Түсіндіру едәуір дәрежеде маманның теориялық ұстанымы мен біліктілігіне тәуелді, ал стандартталуы шектеулі.

рус. Обследуемый составляет рассказы по неоднозначным сюжетным изображениям; анализируются темы, мотивы, отношения, конфликты и способы завершения историй. Интерпретация в значительной мере зависит от теории и квалификации специалиста, а стандартизация ограничена.

англ. The examinee creates stories about ambiguous scenes, and themes, motives, relationships, conflicts, and story outcomes are analyzed. Interpretation depends substantially on the theoretical framework and examiner expertise, and standardization is limited.

68. Детский апперцептивный тест (CAT) / Children's Apperception Test (CAT)

қаз. Сюжеттік проективтік әдістеменің балаларға ар-

налған нұсқасы; суреттер бойынша құрастырылған әңгімелер баланың ішкі тәжірибесін, қатынастарын және қақтығыстарын зерттеу үшін қолданылады. Қорытындылар сұхбат, бақылау және стандартталған әдістер арқылы расталуға тиіс.

рус. Детский вариант сюжетной проективной методики, в которой рассказы по картинкам используются для изучения переживаний, отношений и конфликтов. Выводы должны подтверждаться беседой, наблюдением и стандартизованными методами.

англ. A child-oriented projective storytelling method in which picture-based narratives are used to explore experiences, relationships, and conflicts. Conclusions should be corroborated by interview, observation, and standardized measures.

69. Тест фрустрационных реакций Розенцвейга / Rosenzweig Picture-Frustration Study

қаз. Аяқталмаған репликасы бар, фрустрация туғызатын тұлғааралық жағдайлар бейнеленген суреттер топтамасы кінәлау бағытын және кедергіге жауап беру түрін жіктеуге мүмкіндік береді. Әдістеме стандартталған кодтауды түсіндірумен біріктіреді және жасқа сай нормативтерді талап етеді.

рус. Серия рисунков фрустрирующих межличностных ситуаций с незавершенной репликой позволяет классифицировать направление обвинения и тип реакции на препятствие. Метод сочетает стандартизованное кодирование с ин-

терпретацией и требует подходящих возрастных норм.

англ. A series of drawings depicting frustrating interpersonal situations with an unfinished reply, used to classify the direction of blame and the type of response to obstacles. The method combines standardized coding with interpretation and requires appropriate age norms.

70. Тест незаконченных предложений / Sentence Completion Test

қаз. Тексерілуші басталған сөйлемдерді аяқтайды, ал жауаптар қатынастар, ұстанымдар, қақтығыстар және эмоциялық қиындықтар тақырыптары бойынша талданады. Әдістemeniң әртүрлі нұсқалары мен кодтау жүйелері бар; стандартсыз еркін түсіндіру сенімділікті төмендетеді.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.